

SUOMEN PALVELUSKOIRALIITON SEMINAARI 14. - 15.11.2009 Sokos Hotelli Vantaa

MUISTIINPANOJEN KIRJOITTAJAN ESIPUHE

Kirjoitin luennoista tapani mukaan paljon muistiinpanoja, joista tässä koosteessa vain mielestäni merkittävimpiä kohtia. Monet luennot olivat interaktiivisia, joten osa huomioista voi olla myös yleisön eli aktiivisten palveluskoiraharrastajien oivalluksia ja tuottamaa. Ensimmäinen palveluskoiran kouluttamisen näkökulmiin keskittyvä luento oli lauantai-iltapäivänä SPKL:n syyskokouksen jälkeen. Olen muutama vuosi sitten ollut ko. Koskensalon luennolla ja tykkäsin hänen esityksestään silloin jo paljon, mutta se oli nyt vieläkin parempi, tiedostavampi ja kokonaisvaltaisempi. Suosittelen erityisen paljon myös viimeisen luennon lukemista etenkin, mikäli koirien käyttöominaisuuksien jalostaminen kiinnostaa. Siitä on viime vuosina julkaistu paljon uusia ja mielenkiintoisia tutkimustuloksia, joiden löydöksiä pyrin huomioimaan myös omassa kasvatustyössäni. Merkkasin itselleni punaisiksi langoiksi joitakin keskeisiä sisältöjä eri luennoitsijoilta. Näin löydän ne helposti, kun kaipaan taas ajatusteni kirkastamista.

Antoisia lukuhetkiä! t. Minna

Sisällysluettelo:	sivut
Marko Koskensalo, Koulutussuuntausten nykytrendit	1-5
Riitta Ahonen, Onko geenitutkimus utopiaa koiranjalostuksessa	6-7
Lotta Axelsson, Koiran elimistön toiminta ja sen vajaatoiminnan seurauksia	8-9
Kaarina Kauhala, Käyttöominaisuuksien jalostaminen ennen ja nyt	10-13

14.11.09 LAUANTAI

KOULUTUSSUUNTAUSTEN NYKYTRENDIT

Luennoitsija MARKO KOSKENSALO

31 v sotatieteiden maisteri, MM-mitalisti suojelussa, koekokemusta kaikissa maamme pk-lajeissa opastusta lukuun ottamatta, osallistunut kokeisiin sekä paimen- että vahtityyppisillä koirilla

KOULUTUS JA YHTEISKUNTA

Mitä hyötyä palveluskoirakoulutuksesta on? Koulutusmenetelmät ja yhteiskunta... ongelmakohtia?
Harrastuksen imagolla on tärkeä rooli, johon tulisi panostaa enemmän kaikenlaisten medioiden välityksellä.

MIKSI HARRASTETAAN?

Koskensalo oli haastatellut erilaisia ihmisiä ja luokitellut heidän vastauksensa seuraaviin motivaatioperusteisiin:

Kilpailu, joka myös kehittää harrastusta

Ystävät ja ilmapiiri

Koulutetun koiran kanssa on mukavampi elää

Eläinten oppimisen ja käyttäytymisen kiehtovuus

Onnistumisen elämykset

Lopulta jo elämäntapa

KOIRIEN OMINAISUUDET JA KOULUTUS

KOIRA ON TUNNEASIA – KOULUTUS ON ASIA.

Rotujen välisiä eroja näkyy etenkin saalistusvietissä, miellyttämishalussa ja sosiaalisessa vaikutettavuudessa sekä dominanssissa, joiden merkitys näkyy koulutuksessa. Nykyään koulutuksen tavoite on, että koira itse on aktiivinen ja oppii, kun aiemmin passiivinen kuuliaisuus oli korostunutta.

KOULUTETTAVUUS

Kaikki palveluskoirat tulisi kouluttaa

Tulosten tulisi ohjata jalostusta enemmän kuin fiktiot

KOIRAMATERIAALI

Koiran ominaisuuksilla on valtava merkitys sen koulutettavuudelle. Ominaisuudet vaikuttavat myös siihen mitä koulutusmenetelmiä voidaan käyttää. Vertailtiin Koskensalon ohjaamana eri pk-lajeja toisiinsa ja niissä huomattiin mm. seuraavia eroja, jotka näkyvät esim. koiran hallittavuusvaatimuksissa:

HAKU: koira työskentelee korkeassa vireessä, mutta silti täysin ohjattavissa, hallittavuus tulee olla erittäin hyvä

JÄLKI: koira työskentelee matalassa vireessä, keskittyen pitkään suoritukseen, vaatii koiralta mm. sitkeyttä ja itsenäisyyttä

VIESTI: koiran tulee kyetä patoamaan virettä ja juostava ilman miettimistä, vaatii etenkin itsenäisyyttä

SUOJELU: koira työskentelee maksimaalisessa vireessä, minkä vuoksi suoritus vaatii myös vahvoja hermoja ja lisäksi itsevarmuutta ja rohkeutta

ETSINTÄ: koiran pitää aina syttyä uudelleen ja osata levätä, sopii vilkkaalle ja helposti innostuvalle koiralle

Kaikissa lajeissa korkea viettivire on tärkeä ja työskentelyhalua tulee olla paljon, jotta koira jaksaa viedä suoritukset loppuun asti. Koiralta pitää pystyä myös vaatimaan sen osaamaa suoritusta, sillä esim. kokeissa motivaatiota ei voi ylläpitää jatkuvalla palkkauksella.

KOULUTUSMENETELMIEN MUOTI-ILMIÖT

Taustalla mm.:

- suomalaisten harrastajien asenne kouluttajiin
- koiran koulutus sinänsä yksinkertaista ja kaavamaisillakin tavoilla voi menestyä
- rahan merkitys koulutuksessa

KOULUTUSMENETELMÄT

- 1) Menetelmäkeskeiset – usein samanlaisilla koirilla käytetään samoja menetelmiä
- 2) Koiratyypikeskeiset, kuten yllä
- 3) Yksilökeskeiset, haetaan oman koiran koulutukseen työkalut, tätä maassamme on paljon verrattuna esim. Keski-Eurooppaan ja Koskensalon mukaan meillä osataan siksi kouluttaa erityyppisiä koiria

ENNEN PAINOPISTE OLI KOIRAN HALLINNASSA – NYKYÄÄN TEMPPUKOULUTUSTA

Koulutuksessa korostuu aina koiran lukemisen tärkeys. Koulutustaito kehittyy, koira ei muutu. Koirien käyttäytymisen lukeminen ei ole hirvittävästi kehittynyt pikemminkin päinvastoin, mistä seuraa ongelmia. Esim. ruoalla kouluttaminen on yleistynyt valtavasti ja ei mietitä kannattaako ruoalla edes kouluttaa etenkään, jos koira on jo esim. 2-vuotias tai vanhempi. Vaihtoehtona ruokapalkalle on esim. patukka/taistelumotivaation hyödyntäminen tai pallo tms. heitettävä/ saalisvietin hyödyntäminen.

Koiria koulutetaan tavoitteellisesti nykyään jo pennusta lähtien, jolloin erilaisten käyttäytymistapojen vahvistaminen luodaan. Aiemmin koulutus aloitettiin vasta kun koira oli jo vähän kasvanut.

ARVOSTELUN MERKITYS KOULUTUKSEEN

Arvostelussa korostuu koiran työskentelyvire, joka näkyy iloisuutena, aktiivisuutena, ns. voimana (n. 70%), toiseksi eniten painopiste on nykyään suoritustekniikassa (n. 20%) ja vähiten arvioinnissa painotetaan hallintaa/ suhdetta ohjaajaan (n.10%). **Etenkin työskentelyvireen suuri painotus erottaa pk-tottiksen muista tottelevaisuussuorituksista, kuten tokosta.**

Yleisöstä esitetty seuraava hyvin mielenkiintoinen kommentti paljastaa myös erilaisten muotien syntytaustoja: kaikkien PK-lajien säännöt tottelevaisuusosioon tulevat Saksasta (suojelukokeesta) ja usein meillä voi myös käsitteen ymmärryserot tuottaa omanlaistaan arviointia ja suoritushannetta. Esimerkiksi koiran suorituksen aikainen työskentelyvire, joka meillä on kääntynyt voima sanaksi (usein esim. toivotaan koiralta voimakkaampaa työskentelyä) onkin tarkkaan suomennettuna säteily. **Koiran tulee siis saksalaisten mukaan näyttää säteilevää tottelevaisuussuoritusta, kun meillä käyttöön otettu käsite on siis voimakkuus. Nämä jonkinlaiset käännösvallinnat/-virheet varmasti myös vaikuttavat niin harrastajien kuin tuomareiden tavoitteisiin.**

Muoti-ilmiöt näkyvät tottelevaisuussuoritusten arvioinnissa etenkin seuraavissa liikkeissä:

- seuraaminen (koiran asento, paikka, jne)
- sivulle siirtyminen (nopeus)
- noudon kontakti (koira ei saa koskettaa, edes hipaista ohjaajaa luovutuksessa, sillä se johtaa arvokisoissa pistemenetyksiin)
- eteenmenossa etenkin maahan menon suunta (aina kuitenkin liike tulee olla nopea)

TUOMARI

Tuomarilta odotetaan kannustavaa ja ohjaavaa otetta arvostelussa. Hyvä näkemys ohjaa myös jalostusta oikeaan suuntaan. Koskensalon mielestä arvostelussa tulee näkyä myös koiran ominaisuuksien arvio, sillä vain näkyvät ominaisuudet ovat niitä joita voidaan jalostaa ja hyödyntää.

ERI-IKÄISTEN KOIRIEN KOULUTTAMISESTA

PENTU

Positiivisella vahvistamisella edetään mahdollisimman pitkään.

Kaikki tekniset osakokonaisuudet pyritään kouluttamaan jo ennen vuoden ikää.

Painopiste koulutuksessa on siirtynyt pennun suuntaan – tehdään jo pienenä paljon.

Teknisten valmiuksien kehittäminen:

- ruoan käyttö motivoinnissa – edut (vire säilyy riittävän matalana keskittymiseen ja uuden oppimiseen) ja haitat (koira ei opi nostamaan ja ylläpitämään suoritusvirettä riittävästi)
- taistelutahdon ja saalisvietin hyödyntäminen motivoinnissa – edut (koira oppii optimaalisen ja kestäväen suoritusvireen) ja haitat (taistelutahto ei usein nuorella koiralla ole vielä tarpeeksi kehittynyt ja sikäli ei toimi palkintona, saalisvietti taas nostaa helposti vireen liian korkeaksi, jolloin keskittymiskyky heikkenee ja uuden oppiminen sen myötä estyy)

Suhteen kehittäminen pennusta asti on hyvin tärkeää.

Jos koira koulutetaan alun perin liikkeisiin hyvin korkeassa vireessä, sitä voi olla vaikea laskea jos joudutaan uudelleen kouluttamaan joku liike.

Yleensä kun koiran vire kasvaa suoritusvirheet korostuvat ennestään esim. jos koira jo treeneissä oppimisvaiheessa edistää ja poikittaa seuraamisessa, tulee se virheenä usein helposti kokeessa vielä korostumaan, kun koira nostaa itse virettään koko ajan korkeammalle palkkauksen (= motivaation täyttymyksen) jäädessä pois. Matalammassa vireessä on helpompaa kouluttaa.

PENTUMAASTOLAJIT

- jälki ja haku ovat edelleen menetelmäkeskeisiä lajeina
- suojelussa pyritty kehittämään koiratyyppin mukaista koulutusta, mutta yksilökeskeinen koulutus vaatii usein hyvin paljon (liikaakin?) sekä maalimieheltä että ohjaajalta
- maastolajien treenaaminen vaatii koiralta selkeästi enemmän sisäisten valmiuksien kehittymistä kuin tottelevaisuuden treenaaminen
- trendinä on ollut kaikissa maastolajeissa koiran aktiivisuus, helposti kuitenkin koiria työstetään liian matalassa vireessä liian pitkään

NUORI KOIRA

Oleellisinta on hallinta kun dominanssi alkaa kehittyä.

- hallinnan merkitys nykyajan koirakoulutuksessa – liian välinekeskeistä, jolloin kontaktia ei luoda koiraan vaan välineeseen... ongelmia seuraa jos koira näkee vain pallon/ruoan/patukan eikä kuuntelekaan ohjaajaa, KOIRAAN PITÄÄ PYSTYÄ KOKO AJAN VAIKUTTAMAAN
- hallinta on johdonmukaista, ensin opetetaan ja sitten vaaditaan
- arkielämässä hallinta näkyy hyvin, koiran käyttäytymiseen pitää pystyä puuttumaan myös fyysisesti

NUOREN KOIRAN TOTTELEVAISUUS

Teknisesti viedään koiraa eteenpäin koko ajan.

Vietillinen koulutus lisääntyy :

- helpompaa voimakkaan työmoottorin omaavan koiran kanssa
- laiskan koiran kanssa (suurin osa kaikista pk-koirista on Koskensalon mukaan näitä laiskempia) pitää korostaa, että koira itse tekee korkean vireen aina koulutuskentälle tultaessa. Kotona vire on matala ja siellä harjoitellaan suorittamaan kaikki liikkeet teknisesti oikein. Suoritusvireen tulisi olla aina vieraisa paikoissa mahdollisimman korkea ja vieraisiin paikkoihin, kuten koulutuskentälle mennään vain näyttämään kuinka hienosti koira jo temput osaa. Koulutuskentällä painopiste on jo opitun suorituksen innokkaassa ”säteilevässä” esittämisessä.
TÄHÄN SOPII HYVIN PIENI PALA SAKSANMATKAN OPPIA: Cidin emäntä Juliane kertoi treenaavansa koirilleen Cidille ja pojalleen Lessingille tottisiikkeit metsälenkkien yhteydessä ja käyvänsä vain muutaman kerran eri koulutuskentillä ennen koetta, jotta koira oppii toimimaan häiriintymättä kokeenomaisessa ympäristössä. Samalla koira oppii myös esiintymään koulutuskentällä, kun ohjaajakin on kentällä näyttääkseen koiransa sen hetkistä osaamista. Tästä toimintamallista Koskensalo puhui paljon aiemmalla luennollaan pari vuotta sitten.

PAKOTTEET NUOREN KOIRAN KOULUTUKSESSA

Pakotteita joudutaan käyttämään suurimmalle osalle palveluskoirista. Mutta sen tulee olla aina ohimenevä vaihe koulutuksessa esim. nuoren koiran hallinnan vahvistamisen vaiheessa.

- koulutustavoite on aina että koira on aktiivinen ja tekee itse
- aktivoiva pakote esim. nypätään kaulapannasta ja kun koira vahvistaa kontaktia sen myötä ohjaajaan se palkitaan välittömästi, aktivoivan pakotteen jälkeen seuraa siis aina myönteinen vahvistus
- passivoiva pakote, esim. EI-käsky, jonka jälkeen ei seuraa positiivista vahvistusta, vaan tarkoitus on sammuttaa jotain pysyvästi

NUORI KOIRA MAASTOLAJIT

Omaa aktiivisuutta ja omaehtoista oppimista vahvistetaan.

Päämäärän tulee olla tärkeä. Esim. koira on oppinut olemaan aina nälässä jäljellä, jolloin näläntunne itsessään opitaan ja se vahvistaa motivaatiota myös vaikka koira olisi vastikään syönyt.

Yhteistyössä painopiste siirtyy siihen, että ohjaaja antaa ”luvan” tehdä. Sen myötä suoritus on valmis kokeeseen ja ohjaaja pystyy ohjaamaan suoritusta kokeessakin alusta loppuun.

Koiran osoittaessa aktiivisuutta sitä myös vaaditaan siltä enemmän koko ajan.

KILPAILEVA KOIRA

Koulutusongelmien ratkaisu korostuu ja se vaatii kouluttajalta erittäin paljon.

”Koirankoulutus on koulutusvirheiden korjaamista.”

Suoritustason ylläpitäminen:

- työkalut on rakennettu jo nuorena, hallinta on yksi keskeisimmistä ja tottelevaisuudessa tason ylläpitäminen on usein vaikeinta
- paljon kilpailevilla suuri haaste
- arvokilpailujen lyhyet välit vaikeuttavat sillä tasolla

PALVELUSKOIRAKOULUTUKSEN SUURIMMAT HAASTEET

- harrastajien asenteet
- yhteiskunnassa olevat asenteet
- koiramateriaali
- yhteistyökyky, harrastusta tukevien organisaatioiden sitoutuminen pk-harrastuksen kehittämiseen, tuki kentälle ja positiivinen julkisuus

15.11.09 SUNNUNTAI

ONKO GEENITUTKIMUS UTOPIAA KOIRAJALOSTUKSESSA

Luennoitsija RIITTA AHONEN FaT Professori KY

toiminut vuosia SKL:n erityisasiantuntijana toimikunnissa, palveluskoiraharrastaja ja MH-testaaja

LÄHTÖKOHTA

- koirilla tunnetaan yli 500 periytyvää tai osittain periytyvää sairautta ja lisää löydetään koko ajan
- **koirien sairauksien kuolinsyitä ei tilastoida ja elämme mutu-tiedon varassa**
- lääkkeiden ja hoidon avulla myös voidaan koiran elinikää pidentää
- lemmikkeihin liittyvä liiketoiminta on nopeasti kasvanut merkittäväksi

SAIRAAT KOIRAT

- tarkkoja tilastoja ei ole
- 95-02 Agrian tilasto ks. Koiramme lehden juttu 11/09:
  - o yleisin kuolinsyy: ei diagnoosia, liikennevahingot 1500 koiraa, epilepsia, syöpä, sydänvika, munuaissairaudet, lonkkanivelen kasvuhäiriö
  - o eri rotujen välillä on eroja

GEENITUTKIMUS – IHMEPELASTUS?

- alun perin koirien geenitutkimuksesta haluttiin etsiä ihmisten tautigeenejä (elimistö & elintavat hyvin samanlaisia ihmisillä ja koirilla)

MUTTA

- tutkimussuunta muuttui ja alettiin etsiä yhdelle rodulle tyypillisiä sairauksia mm. epilepsia, silmänsairaudet, rasvapatit, kilppari jne.

EIKÄ SIINÄ KAIKKI

- alettiin etsiä koirien luonne- ja käyttöominaisuuksia: hermostuneisuutta, arkuutta, korkean paikan kammoa, linnun haukku tiheyttä, ajohaukkukynnystä jne.

EIKÖ OLISI NÄPPÄRÄÄ, JOS IDEAALIN KÄYTTÖKOIRAN VOISI RAKENTAA GEENIPALIKOISTA?

Ahonen kirjoitti PK-lehteen pakinan tästä aiheesta...

MISTÄ KOIRA MUODOSTUU?

- perimä & ympäristö
- ominaisuuksia voidaan myös muuttaa esim. vahvistaa

SAIRAUKSIEN PERIITYMINEN

- **on useimmiten monimutkaista**
- **vain osa sairauksista periytyy yhden geenivirheen kautta**
- **KYNNYSOMINAISUUDET: koiralla oltava tietty määrä ominaisuutta aiheuttavia geenejä, jotta ominaisuus tai sairaus ilmenee**
- **usein geenivirheistä johtuvat sairaudet lisäävät alttiutta sairastua ja näitä sairauksia on suurin osa**

LUONNE- JA KÄYTTÖOMINAISUUKSIEN PERIYTYMINEN – TUSKIN YHDEN GEENIN VARASSA?

GEENITESTIT

- voidaan kehittää vain yhden geenin aiheuttamiin sairauksiin ja koirille kehitetty n. 50 geenitestiä
- monitekijäisten sairauksien riskiä kartoittavien geenitestien kehittäminen on ongelmallista – suuri osa koirien jalostetuista ominaisuuksista on määrällisiä
- testit eivät ole aina varmoja, mutta kuitenkin suhteellisen varmoja

KANTAJA – SAIRAS – TERVE?

- meillä kaikilla on perimässämme tautigeneeni
- näin on myös koirilla
- miten karsitaan jokin tautigeneeni pois, mutta säilytetään samalla muut toivotut ominaisuudet? Monet ominaisuudet sitoutuvat toisiinsa.
- rotukohtaista vaihtelua – osalla roduista voi olla sairaita tai kantajia yhden sairauden suhteen jopa 80% koirista

GEENITESTIT PENTUKAUPASSA

- mitä pennusta tiedetään, jos se on esim. MDR1 vapaa? (tiettyjen lääkeaineiden yliherkkyys collie-sukuisilla koirilla) Sillä voi silti olla monia muita tavallisempia kuolemaan johtavia sairauksia.

TUTKIMUS TARVITSEE RAHAA – SE ON KALLISTA

- mediassa luvataan liikoja, jotta saadaan rahoitusta

KOIRAVÄKI GEENIHUUMASSA

- perinnöllisyys on monimutkaista – maallikoita on helppo höynäyttää
- lemmikkeihin liittyvät asiat ovat tunneasioita, tunteisiin vaikuttaminen on tehokasta
- tunteikasta keskustelua ilman todellista tietoa
- geenitestejä tulisi käyttää taiten
- esimerkkinä epilepsia: ei ole yhden geeniparin virhe, ei ole vain yhtä epilepsia-tyyppiä, periytymismekanismi on epäselvä ja voi olla myös vamman seurauksena syntyvä

KOIRIEN LONKKIA ON KUVATTU KYMMENIÄ VUOSIA...

- silti edelleen lonkkien kuvaustulokset vaikuttavat arpapeliltä (viime aikainen HS-mielipidejuttu)

15.11.09 SUNNUNTAI

KOIRAN ELIMISTÖN TOIMINTA JA SEN VAJAATOIMINNAN SEURAUKSIA

Luennoitsija LOTTA AXELSSON ELL ortopedi Mevet - eläinlääkärikeskuksen yrittäjä
pk-rotuisten koirien harrastaja, mukana esimerkkikoirana labradorinnarttu Nasu ja koiraluuranko Takku

KOIRA JA IHMINEN OVAT NIIN SAMANLAISIA, ETTÄ MM. GEENITUTKIMUS TOIMII MOLEMPIIN SUUNTIIN

LUENNOITSIJA OLI RÖNTGENKUVANNUT OMIA JA KOIRANSA RUUMIINJÄSENIÄ (KÄSI-ETUKÄPÄLÄ, NILKKA-KINNER, POLVI-TAKAPOLVI), JOILLA HÄN HAVAINNOLLISTI LUUSTON TÄYDELLISTÄ YHTENEVÄISYYTTÄ IHMISEN JA KOIRAN VÄLILLÄ. Eroja on vain siinä, että koiralta puuttuu solisluu, sillä on penisluu ja häntä.

Lotta Axelssonin esiintyminen oli hyvin dynaamista ja mukaansatempaavaa. Hän panosti ennen muuta elämykselliseen opettamiseen, minkä johdosta luentomuistiinpanoista tuli varsin niukat. Näistä sisällöistä on kuitenkin muita seminaarin aiheita selvästi enemmän saatavilla tutkimusmateriaalia googlettamalla ja Suomen Kennelliiton ja eri eläinlääkäriasemien kotisivuiltakin.

NIVELRIKKO

- on kivulias, koska nivelneste ei enää ole räkämäisen venyvää ja sikäli voitelussa hyvin toimivaa, vaan nestemäisempää, ohuempaa
- siksi syötetään erilaisia ravintolisiä, jotka vaikuttavat nimenomaan nivelnesteeseen koostumukseen (glukosamiini, MSM, jne aineita sisältävät valmisteet)
- ks. lisää myös www.nivelrikko.fi

FYSIOTERAPIA JA AMPUTAATIO

- luennoitsija korosti näiden molempien merkitystä koiran kuntoutuksessa ja kivun hoidossa ja kertoi olevan niiden molempien suuri kannattaja
- esim. takajalan amputaatio usein parantaa koiran elämänlaatua selvästi enemmän kuin korjausleikkaus. Amputaatioita kuitenkin käytetään valitettavan vähän Suomessa, mutta esim. Keski-Euroopassa ne ovat paljon suosittumia. Eläimet pärjäävät kolmijalkisina hyvin.

TUTKIMUSONGELMISTA

- Axelsson on nyt erikoistumassa silmiin ja huomannut, että mitä isompi mikroskooppi sen enemmän vikoja löytyy. **Ongelma terveyden jalostamisen näkökulmasta tulee siihen, että mihin vedetään raja sairaan ja terveen välillä? Mikä on oikeasti tärkeää koiran elämänlaadun kannalta? Haittaako vika oikeasti koira?**

ELINTEN VAJAATOIMINTA

- 1) PRIMAARINEN
  - sisäsyntyinen
  - itsestään ilmenevä
- 2) SEKUNDAARINEN
  - ulkoisen tekijän aiheuttama
  - esim. bakteerit jne.

Tässä kohtaa käsiteltiin havainnollisesti mm. eri elinten toimintaa ja erilaisia koirilla esiintyviä sairauksia. Kirjoittelin niistä jonkun luennoitsijan keskeisen ja myös hassunkin oivalluksen.

Tarkastelussa oli

- suolisto, putkisto jonka merkitys ruoan imeytymisessä keskeistä
- keuhkot , koiran lämmönsäätelyssä keskeisiä, ongelmia siinä etenkin ”lytysillä” = lyhyt kuonoisilla, perehdyttiin myös ilmarintaan, joka voi tulla aktiivisille pk-koirille tapaturmissa
- verenkierto&sydän , kardiomyopatia on pk-rotujen tavallisin ongelma, siinä sydänlihas jostain syystä ”löpsähtää”
- munuaiset , 75% pitää olla jo tuhoutunut ennen kuin munuaisarvot lähtevät nousuun
- aivot&hermosto
  - o idiopaattinen epilepsia, joka on sisäsyntyinen, mutta josta ei tiedetä mistä se johtuu ”tekee taudin synnystä kertovasta eläinlääkäristäkin idiootin”
  - o sähköiset&kemialliset mekanismit, jotka vaikuttavat mm. kilpirauhasen toimintaan: T4 on kilpirauhashormoni, jonka toimintaa aivojen TSH-hormoni käskyttää. Niiden välistä suhdetta tarkastellaan kilpparia diagnosoitaessa.

15.11.09 SUNNUNTAI

KÄYTTÖOMINAISUUKSIEN JALOSTUS ENNEN JA NYT

Luennoitsija Kaarina Kauhala FT suurpetojen erikoistutkija

labradorinnoutajaharrastaja ja kasvattaja, lajeina metsästyskokeet

MUISTIINPANIJAN SAATESANOJA: Kauhalalla oli 10-sivuinen luentohandout, jota täydentelin lisäkommenteilla. Poimin sisällöistä tähän keskeisimpiä ja mielenkiintoisempia tutkimustuloksia käyttöominaisuuksien jalostamisen kannalta. Koskapa tähän esille nostamani sisällöt ovat jo merkittävyyden osalta seulomiani, punaisen huomioväriin käyttö on aiempaa suurempaa...

MIKSI JUURI SUDESTA TULI KOIRA?

YHTEISEVOLUUTIOTA:

- suden ja ihmisen kehityshistoriassa, elintavoissa ja käyttäytymisessä yllättävän paljon yhteistä
- susi elää ja saalistaa laumoissa, joissa on sosiaalinen arvojärjestys
- vanhemmat sisarukset hoitavat nuorempiaan
- hakee kontaktia lajitovereihin ja tekee yhteistyötä
- sopeutuu monenlaisiin ympäristöihin
- elää monenlaisella ravinnolla

KOIRA:

- selviää monista haasteista ihmisen käyttäytymistä lukemalla mm. simpanssia paremmin, joka ei opi lukemaan ihmistä

DOMESTIKAATIO

- koira on domestikoitunut useamman kerran
- koira polveutuu euraasialaisista susista
- sudet elivät löyhässä suhteessa ihmiseen jo jopa 400 000 vuotta sitten (huom. homo sapiens syntyi 100 000-200 000 v sitten Afrikassa ja vaelsi Euraasiaan vasta 50 000 – 100 000 v sitten)
- jo jääkauden ihmisellä on ollut koiria!

GENEETTISET TUTKIMUKSET

- mtDNA:ssa (mitokondrioDNA) on suuri mutaatiofrekvenssi ja mitä enemmän mutaatioita sitä pitempi aika kehityslinjojen erkaantumisesta on kulunut
- susien ja koirien ero on 12 mutaatiota, koiran ja kojootin sekä koiran ja sakaalin vähintään 20
- koirarotujen sisällä eroja yhtä paljon kuin koiran ja suden välillä! koirien välisten erojen syntyminen olisi vaatinut laskennallisesti 135 000 vuotta
- ihmisrotujen välillä on enemmän eroja kuin koiran ja suden välillä
- ehkä varhaisimmat koirat toimivat metsästäjinä eivätkä eronneet rakenteellisesti susista
- rakenteelliset muutokset tulivat selvemmiksi ihmisten elintapojen muuttuessa

KUKA KESYTTI KENET?

- uuden teorian mukaan susi kesytti itse itsensä tulella ihmisten leirien lähistölle hyötyäkseen mm. jätteistä ja pikkuhiljaa näistä tunkiosusista tuli kyläkoiria
- luonnonvalinta kohdistui siis aluksi ”kesyyteen”

KOIRA ON KESY SUSI, ”SIVISTYNYT SUSI”

- ”neuroosi on sivistyksen hinta” toteavat psykiatrit ihmisille käyneen ja näin on ehkä käynyt myös koirille?
- suurin ero suden ja koiran välillä on käyttäytyminen: koira on mm. aina pentumainen ja moniavioinen
- sudet ovat generalisteja, joista kehitys voi lähteä eri suuntiin
- (rotu)koirat ovat spesialisteja, jotka on jalostettu alun perin eri tehtäviin esim. metsästys, paimennus, vartioiminen
- susien käyttöominaisuuksia on pidetty verrattoman hyvinä, mutta joissakin koiraroduissa on pystytty jalostamaan parempia, esim. vinttikoiria on nopeampi, vihikoiralla on parempi hajuaisti

ROTUJEN VÄLISET LUONNE-EROT

- rotujen välillä on ollut selviä eroja mm. sosiaalisuudessa, aktiivisuudessa, leikkisyydessä, aggressiivisuudessa ja saalistuskäyttäytymisessä, jotka korostuivat niiden käyttötarkoituksen mukaan
- aluksi jalostus kohdistui käyttötarkoitukseen ja luonteeseen
- esim. ryhmissä ajureina metsästävästä koirasta tuli sosiaalisia, kun taas yksin metsästävät (esim. terrierit) eivät tulleet kovin yhteistyöhaluisiksi mutta sen sijaan hyvin rohkeiksi
- lintukoira tuli miellyttämishaluisia

JALOSTUS

- useimmat nykyrodut luotiin 1800-luvun lopulla risteyttämällä vanhoja rotuja keskenään
- osa rotujen alkuperäisistä luonteenpiirteistä on hävinnyt nykyjalostuksen myötä, koska koirien käyttötarkoitus on muuttunut

1700-LUVUN AJATTELUTAPA

- rotumääritelmät perustuvat 1700-luvun typologiseen ajatteluun, jossa tavoitellaan ihanneyksilöä (Linné)
- rotumääritelmät syntyivät 1800-luvun loppupuolella, ulkomuoto alkoi merkitä yhä enemmän ja näyttelytoiminta alkoi

KÄYTTÖKOIRIEN JALOSTUS

- monet rodut ovat jakautuneet nykyisin kahteen eri linjaan: käyttö- ja näyttelylinjoihin
- käyttökokeiden tarkoitus on ollut palvella jalostusta, eli seuloa ne koirat, joilla on hyvät käyttöominaisuudet
- monista kokeista on tullut kilpailuja ja painopiste kokeissa on muuttunut koiran primääriominaisuuksien tutkimisen sijaan koulutettavien suoritusten mittaamiseen, jolloin ne eivät enää palvele välttämättä jalostusta

MIKÄ VAIKUTTAA KOETULOKSIIN

- koiran perimä
- koiran ikä ja kokemus
- ohjaajan kokemus
- säätö
- koejärjestely
- tuomari
- keskeinen kysymys jalostuksen näkökulmasta on miten erottaa koiran perimän vaikutus?
- on osattava seuloa koepöytäkirjoista ne ominaisuudet, jotka ovat selvimmän perinnöllisiä
- on tulkittava eri osa-alueiden tuloksia

- **on testattava paljon nuoria koiria!**
  - o **nuoria koiria jo alle 2-vuotiaita olisi saatava käyttökokeisiin mahdollisimman paljon, ennen kuin opitun käyttäytymisen osuus koiran käyttäytymisessä tulee vallitsevammaksi**
- taipumuskokeet ja muut kokeet olisi suunniteltava niin, että ne mittaavat mahdollisimman hyvin perinnöllisiä ominaisuuksia
- tuomareiden tulisi arvostelussaan painottaa perinnöllisiä ominaisuuksia etenkin nuorten koirien kohdalla
- kokeiden alkuperäinen tarkoitus on palvella jalostusta!

METSÄSTYSOMINAISUUKSIEN PERIITYMINEN

- **karkeakarvainen saksanseisoja: nartut periyttivät metsästysominaisuuksia paremmin kuin urokset ja jäljestys ja haku olivat selvimmin perinnöllisiä**

AMERIKKALAINEN TUTKIMUS

- seisovilla lintukoirilla suurin periytymisaste oli nenätyössä, haussa ja vesityössä ja pienin yhteistyössä ja jäljestyksessä
- **rotujen välillä on eroja esimerkiksi jäljestyksessä mm. siksi että rotujen välillä on eroja siinä kuinka herkkiä ne ovat voihapolle, joka on yksi hien osa-alue**
- **myös koulutus vaikuttaa: koira herkistyy hajuille, joille niitä treenataan, siksi mm. jälkikoiran treenaus tulisi aloittaa jo pikkupentuna**

MUITA KÄYTTÖOMINAISUUSTUTKIMUKSIA

- suomenpystykorvilla (yli 4800 testattua koiraa): voimakkaimmin periytyvä ominaisuus oli linnun pitäminen haukussa, myös kyky löytää lintuja oli melko voimakkaasti perinnöllinen. Sen sijaan hakutyöskentelyn perinnöllisyys oli heikko.
- Labradoreilla noutohalukkuus on selvimmin perinnöllinen. Paukkuarkuus on jossain määrin niillä perinnöllistä ja yhteydessä miellyttämishaluun: miellyttämishaluiset koirat ovat vain harvoin paukkuarkoja
- **yleisesti ottaen metsästysominaisuudet periytyvät, mutta eri määrin ja on tärkeä erottaa koulutuksen ja perimän osuus**
- suomenajokoirilla kokemus paransi selvästi koetuloksia: haku parani neljävuotiaaksi, kun taas ajo koko iän. BLUP-indeksit kertovat enemmän kuin yksilön tulokset.

LUONNE JA PALVELUSKOIRAKOETULOKSET

- **luonteenominaisuuksissa ja palveluskoetuloksissa löydettiin yhteyttä saksanpaimenkoirilla ja belgianpaimenkoirilla 12-18 kk ikäisillä koirilla (suojelussa tod.näk):**
  - o **kokeissa hyvin menestyvät koirat ovat rohkeita!**
  - o **rohkeat myös saavuttivat hyviä tuloksia nuorempina kuin ujut!**
  - o **muut ominaisuudet jotka korreloivat positiivisesti koetuloksiin olivat energisyys ja sitkeys**
- hermostuneisuus ja arkuus periytyvät voimakkaasti ja siksi sellaiset koirat tulisi saada pois jalostuksesta
- hermostuneet koirat ovat usein myös paukkuarkoja
- joissakin linjoissa on perinnöllistä aggressiivisuutta
- alttius vinkumiseen, aktiivisuus ja uteliaisuus periytyvät voimakkaast
- nartut periyttävät voimakkaammin kuin urokset (pentuaikaiset kokemukset?)
- **rotujen välillä on eroja luonteessa, mikä viittaa periytyvyyteen**
- **ne luonteenpiirteet, jotka erottavat rotuja selvimmin toisistaan ovat todennäköisimmin voimakkaimmin periytyviä**
- **selkeimmin eroja ovat vilkkaus, haukkuherkkyys, vahtiminen ja aggressiivisuus toisia koiria kohtaan**

- koulutettavuudessa myös selkeitä eroja
- osa ominaisuuksista on ollut jo esi-isillä ja osa on jalostettuja esim. noutajien pehmeä nouto-ote
- **indeksien (BLUP) käyttö on otettava mukaan, jos käyttöominaisuuksia halutaan parantaa, sillä yksilön omat tulokset eivät kerro koko totuutta**

RUOTSALAINEN TUTKIMUS

- Ruotsissa tutkittiin 31 rotua ja 13000 koiraa
- havaittiin seuraavien 4 ominaisuuden välillä eniten eroja: leikkisyys, uteliaisuus/rohkeus, sosiaalisuus ja aggressiivisuus
- eri linjojen välillä oli suurta eroa
- rodun alkuperäisen käytön ja luonteen välillä ei ollut yhteyttä, sen sijaan jalostus lähimenneisyydessä oli vaikuttanut luonteisiin
- näyttelykoirat osoittivat vähän leikkisyyttä, enemmän arkuutta, vähemmän sosiaalisuutta ja aggressiivisuutta
- työkoirat olivat leikkisiä ja uroksilla oli aggressiivisuutta
- suositut rodut olivat leikkisiä ja sosiaalisia
- ulkomuotojalostus tuottaa siis koiria, jotka eivät ole hyviä perhekoiria

JALOSTUKSESTA YLEENSÄ

- **ulkomuotojalostus on siis muuttanut koirien luonnetta edellä mainitusti**
- **luonteet voivat muuttua muutamassa sukupolvessa**
- **koira on kokonaisuus – ei voida muuttaa yhtä asiaa esim. ulkomuotoa muuttamatta koko koiraa!**

MINKÄLAINEN ON HYVÄ JALOSTUSYKSILÖ?

- **hyvä jalostusyksilö on hyvä joka suhteessa, mutta sen ei tarvitse olla huippuyksilö missään asiassa**
- partnerin täytyy kompensoida vikoja

JALOSTUS JA POPULAATIO

- **geenipoolin monimuotoisuus on säilytettävä**
- rotumääritelmät voisi kirjoittaa uudelleen: tarkempi kuvaus rodun luonteesta ja käyttöominaisuuksista, vähemmän painoa ulkomuodollisille yksityiskohdille
- **riittää että säilytetään tietty tyyppi**
- **enemmän tulisi liittää koetulosvaatimuksia muotovalion arvoon**
- **luonne on tärkein asia jalostuksessa!**
- ulkomuotojalostuksen myötä luonne ja käyttöominaisuudet muuttuvat
- perimän tulisi olla mahd. monipuolinen: roturisteytykset harkintaan
- perimän/ geenipohjan kapeutuessa perinnölliset sairaudet yleistyvät, lisääntymisongelmat lisääntyvät, pentuekoot pienenevät ja mm. hammaspuutosten määrä kasvaa
- **rohkeista, uteliaista ja sitkeistä koirista tulee hyviä käyttökoiria**
- kokeet tulisi suunnitella oikein jalostusta ajatellen ja koetuloksista olisi osattava seuloa perinnölliset ominaisuudet